

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМСТВА

О. Ю. Приходченко, старший викладач, Національна металургійна академія України, oksana.prykhodchenko@gmail.com

У статті проведено аналіз впливу системи пенсійного забезпечення на фінансові показники підприємства. Для цього виокремлено основні напрямки, на які впливає участь у всіх рівнях системи пенсійного забезпечення підприємства, а саме: показники прибутковості, ділової активності, точка беззбитковості, розмір відшкодування пільгових пенсій, рівень тіньової економіки.

За допомогою методу факторного аналізу виявлено вплив зміни ставок внесків у систему пенсійного забезпечення та зміни величини фонду оплати праці на прибуток підприємства. Згідно із законодавством та проведеним аналізом, всі внески у пенсійну систему однаково впливають на прибуток. Виявлено, що відмінністю між участю в державному та недержавному накопичувальному рівні є можливість залучення відкладених коштів на розвиток підприємства та підвищення соціально-орієнтованого іміджу. У результаті аналізу підсумків розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення України станом на 31.12.2017 року виявлено негативні тенденції щодо зменшення кількості учасників – юридичних осіб.

Обґрунтовано зв'язок між пенсійною системою та тіньовою економікою. Представлена інтерпретована модель Алінгхема-Сендмо, яка дозволяє оцінювати поведінку підприємства щодо приховування частини витрат, а також сплати податків. У розпорядженні державних органів управління для зменшення «тінізації» заробітної плати основними важелями виступатимуть: розміру штрафів та ймовірність викриття, а також податкова політика в цілому, яка застосовується у сфері пенсійного забезпечення.

Виявлено залежність величини точки беззбитковості від підвищення ставок внесків до пенсійної системи. Зроблено висновки, що державне регулювання та стабілізація ринку праці є першочерговими заходами для забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи. Необхідно стимулювати збільшення як кількості, так і ціни робочої сили, що призведе до підвищення рівня пенсійного забезпечення у майбутньому. Збільшення фонду оплати праці і ставок внесків зменшують прибуток та збільшують точку беззбитковості при інших незмінних факторах, тому підприємствам необхідно мати стабільний економічний розвиток для забезпечення бажаних фінансових показників.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійні внески, накопичувальний та солідарний рівень, прибуток, точка беззбитковості, пільгові пенсії, модель Алінгхема-Сендмо, тіньова економіка.

Постановка проблеми. Реформування пенсійної системи України, викликане демографічними та економічними факторами, впливає на всіх учасників. Працівники та підприємства тісно пов'язані економічними та соціальними відносинами. Від рівня заробітної плати залежить як добробут працівника зараз, так і в майбутньому, оскільки від нього залежить розмір пенсії. Для роботодавця розмір заробітної плати та інших со-

ціальних забезпечень впливають на економічні та фінансові показники підприємства, які формують конкурентоздатність та імідж компанії. Окрім цього одним з головних чинників розвитку підприємства є ефективне використання трудового потенціалу, який можна визначити як сукупні можливості працівників підприємства активно чи пасивно брати участь у виробничому процесі в

рамках конкретної організаційної структури виходячи з матеріально-технічних, технологічних та інших параметрів

Зазначені можливості залежать від віку персоналу, практичного досвіду, ділових якостей, рівня мотивації [1].

Тому актуальним питанням постає дослідження впливу параметрів пенсійної системи на фінансові показники підприємств. Участь підприємств в загальнообов'язковій солідарній та накопичувальній пенсійній системі, недержавній системі пенсійного забезпечення має особливості щодо нарахування єдиного соціального внеску, оподаткування, відшкодування пільгових пенсій, що треба враховувати при аналізі варіантів пенсійних схем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальним основам пенсійного забезпечення останнім часом присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, оскільки це є нагальним питанням для багатьох країн. Сучасному стану та проблемам розвитку пенсійної системи України у зв'язку з реформами присвячені роботи багатьох українських вчених. Зокрема, ґрунтовне дослідження фінансових, соціальних та правових аспектів пенсійної реформи в Україні представили фахівці центру Разумкова О. Пищуліна, О. Коваль, Т. Бурлай [2]. Змінам ставки єдиного соціального внеску, визначенням його розміру та пов'язаним з цим питанням детінізації економіки присвячені роботи Л. П. Шевчук, М. І. Карліна, Н. В. Іванчук. Дискусійними питанням в теорії економіки суспільного сектору залишаються вплив пенсійних програм на збереження, економічний ріст та пропозицію праці [3].

Не дивлячись на велику кількість досліджень в напрямку реформування пенсійної системи потребує більш детального розгляду аналіз реформування пенсійної системи з погляду підприємств, оскільки вони є основними платниками внесків і від їх вмотивованості залежить наповнюваність пенсійного фонду.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз впливу участі підприємства у системі пенсійного забезпечення на його фінансові показники.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запроваджена в Україні пенсійна система містить три рівні, які регулюються відповідними законами [4, 5]. До загальнообов'язкового державного пенсійного страхування належить перший рівень – солідарна система та другий рівень – накопичувальна система. Третій рівень являє собою систему недержавного пенсійного забезпечення. При визначенні результатів діяльності підприємств необхідно користуватись нормами Податкового кодексу та положеннями бухгалтерської звітності [6]. В загальному випадку величина заробітної плати впливає на розмір витрат підприємства. Підприємство включає у витрати єдиний соціальний внесок, який нараховується на фонд оплати праці. Після зміни в Податковому кодексі щодо оподаткування внесків до системи недержавного пенсійного забезпечення з 1.01.2017 р. вся сума витрат, яку сплачують підприємства, платники податку на прибуток, на користь своїх працівників як внески до недержавних пенсійних фондів є «витратами такого платника відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності» [7]. До цього були обмеження щодо розміру включення до витрат підприємства.

За законодавством до будь-якого рівня пенсійної системи сплачувати внески може як роботодавець, так і працівник. Тому математичну модель доцільно представити наступним чином. Нехай $\alpha = \alpha_1 + \alpha_2$ – загальна ставка внесків до солідарної пенсійної системи, де α_1 – ставка відрахування із заробітної плати у солідарний фонд із заробітної плати людини, α_2 – ставка нарахування на заробітну плату, яке виплачує роботодавець; $\beta = \beta_1 + \beta_2$ – загальна ставка внесків до другого рівня пенсійної системи, β_1 – ставка внеску в обов'язковий накопичувальний фонд, який виплачує людина, β_2 – ставка внеску в обов'язковий накопичувальний фонд, який виплачує роботодавець; $\gamma = \gamma_1 + \gamma_2$ – загальна ставка внесків до третього рівня пенсійної системи, γ_1 – ставка внеску в недержавний пенсійний фонд, який виплачує людина, γ_2 – ставка внеску в обов'язковий накопичувальний фонд, який

виплачує роботодавець. Треба зазначити, що до системи недержавного пенсійного забезпечення внески можуть мати різні значення для різних категорій працівників. Для даного дослідження слід проаналізувати внески, які виплачує роботодавець, як їх відносну величину, тобто відсоток від заробітної плати, так і абсолютну величину, яка пов'язана з базою нарахування, тобто величиною заробітної плати.

$$\begin{aligned} \text{Прибуток} &= \text{Доходи} - \text{Витрати} \\ &= D - B \quad (1) \end{aligned}$$

Розділимо витрати підприємства на ті, що не пов'язані з оплатою праці та внесками на пенсійне забезпечення (В (безОПВ)), та витрати на оплату праці та внески на пенсійне забезпечення всіх рівнів. Останній показник можна представити як фонд оплати праці з відрахуваннями до всіх рівнів пенсійної системи (ФОП $\times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2)$). Отже,

$$P = D - (B (\text{безОПВ}) + \text{ФОП} \times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2)) \quad (2)$$

Нехай $k_{\text{ФОП}}$ - відсоток витрати на оплату праці підприємств до загальних витрат, тоді

$$P = D - ((1 - k_{\text{ФОП}}) \times B + k_{\text{ФОП}} \times B \times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2)) \quad (3)$$

За допомогою методу факторного аналізу виявимо вплив зміни ставок внесків у систему пенсійного забезпечення на прибуток підприємства. Нехай t_1, t_2, t_3 - величина зміни ставок внесків відповідно $\alpha_2, \beta_2, \gamma_2$ у відсотках, тоді

$$P_1 = D - ((1 - k_{\text{ФОП}}) \times B + k_{\text{ФОП}} \times B \times (1 + \alpha_2 + 0,01 \times t_1 + \beta_2 + \gamma_2)) \quad (4)$$

$$\Delta P_1 = k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_1 \quad (5)$$

Аналогічно формулі (4) знаходимо:

$$\Delta P_2 = k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_2,$$

$$\Delta P_3 = k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_3.$$

Зміну чистого прибутку від збільшення внеску на певний відсоток розраховуємо подібним чином: $\Delta \text{ЧП}_1 = (k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_1) \times (1 - 0,18)$, $\Delta \text{ЧП}_2 = (k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_2) \times (1 - 0,18)$, $\Delta \text{ЧП}_3 = (k_{\text{ФОП}} \times B \times 0,01 \times t_3) \times (1 - 0,18)$.

Далі розглянемо вплив зміни суми заробітної плати на прибуток та чистий прибуток підприємства.

$$P_1 = D - (B (\text{безОПВ}) + \text{ФОП}_1 \times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2)) \quad (6)$$

$$\Delta P_1 = \Delta \text{ФОП} \times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2) \quad (7)$$

$$\Delta \text{ЧП}_1 = \Delta \text{ФОП} \times (1 + \alpha_2 + \beta_2 + \gamma_2) \times (1 - 0,18) \quad (8)$$

Оскільки збільшення ставок внесків до пенсійної системи збільшує собівартість продукції, то при незмінних інших показниках зменшуються показники рентабельності, а коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості, запасів та основних фондів збільшуються.

Відповідно до законодавства та аналізу, що був приведений вище, всі внески на пенсійне забезпечення однаково впливають на прибуток. Отже, внески до накопичувальної системи аналогічні за природою до внесків до загальнообов'язкового пенсійного забезпечення. Відмінністю, яка є вигодою для підприємства, може бути можливість залучення відкладених коштів на розвиток підприємства. За законом недержавні пенсійні фонди можуть вкладати в цінні папери одного підприємства-емітента до 5% суми активів, якщо такі цінні папери пройшли лістинг та котируються на біржі або в торгово-інформаційній системі та відповідають вимогам законодавства [5].

Недержавне пенсійне забезпечення впливає на підвищення соціальної привабливості підприємства через створення соціально-орієнтованого іміджу, є інструментарієм стимулювання працівників, створення індивідуальної незалежності та гідних робочих місць для всіх. Але в сучасних умовах України, коли ринок праці є ринком роботодавця, а не працівника, така мотивація для підприємств не є дієвою [2]. Хоча підвищення стимулів для працівників в державі, могли б зменшити трудову міграцію, яка теж є проблемою для пенсійної системи в цілому. Пенсійна програма підприємства представляє собою відносини, в які вступають керівництво підприємства, працівники підприємства та недержавний пенсійний фонд або страхова організація, яка отримала ліцензію на страхування життя, або банківська установа, яка відкриває пенсійні депозитні рахунки згідно із Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

При участі у недержавній пенсійній системі на підприємстві вирішуються завдання соціальної сфери, такі як створення для працівників джерела додаткової недерж-

жавної пенсії; управління плінністю кадрів шляхом створення привабливіших ніж у конкурентів матеріальних і соціальних умов для висококваліфікованих фахівців; посилення мотивації персоналу до отримання результатів від продуктивної праці, якщо використовують диференційований підхід до рівня пенсійних відрахувань на їх користь, враховуючи вік, стаж роботи на підприємстві та інші показники, що характеризують цінність працівника для підприємства. Для підприємств при виборі пенсійної програми можливий варіант вибору, коли внески платять і робітники, і роботодавці.

Для працівників актуально, що починаючи з 1 січня 2018 року не оподатковуються внески роботодавців на недержавне пенсійне забезпечення за працівника не більше 9307,5 грн. на місяць (у 2017 році – не більше 8000 грн. на місяць). Сплата ПДФО для працівника теж має певні обмеження: якщо внески працедавців менше 15% від зарплати та менше 3 мінімальних заробітних плат, то ПДФО не сплачується.

Аналіз підсумків розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення на 31.12.2017 р. показує зменшення кількості контрактів з юридичними особами на 5,5% в порівнянні з 31.12.2016 р. [8]. В структурі пенсійних контрактів станом на 31.12.2017 р. переважають контракти з вкладниками – фізичними особами – 51,7 тис. шт.; а з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.; з вкладниками – юридичними особами – 6,9 тис. шт. Але у загальній сумі пенсійних внесків станом на 31.12.2017 р. основну частину становлять пенсійні внески від юридичних осіб – 93,4%, що складає 1 772,3 млн. грн. У 2017 та 2016 році внески від юридичних осіб зменшувались (на 1,7% та 0,2% відповідно), тоді як внески від фізичних осіб збільшувались (на 34,8% та 14,8% відповідно), що в результаті привело до невеликого збільшення загальної суми внесків на 0,1% станом на 31.12.2017 р. Середній розмір пенсійного внеску за 2017 рік на одного вкладника юридичну особу та фізичну особу – підприємця становить 36 952,40 гривні; тоді як на фізичну особу становить 790,95 гривні [8].

Отже, на показники прибутковості підприємства впровадження додаткових

ставок у пенсійну систему впливає негативно. Таким чином введення обов'язкової накопичувальної системи зменшить прибутки підприємств при однакових інших показниках. А для збереження рівня прибутковості можливе збільшення цін на продукцію. Збільшення податкового навантаження також може бути мотивом тінзації заробітної плати, якщо витрати пов'язані з приховуванням дійсного рівня заробітних плат будуть менше витрат при новому рівні податків та внесків та враховуючи ймовірність викриття контролюючими органами і штрафи. Іншим варіантом для підприємства може бути зменшення фонду оплати праці, або не збільшення його протягом певного часу, щоб вийти на бажаний рівень рентабельності.

Проблема тінгової економіки є актуальною для України взагалі та для пенсійної системи зокрема, оскільки Пенсійний фонд недоотримує фінансування. Так у I кварталі 2018 року за попередніми розрахунками Мінекономрозвитку рівень тінгової економіки склав 33% від офіційного ВВП [9]. Оскільки ставка внеску у Пенсійний фонд має ознаки податку на заробітну плату, то заслуговує уваги модель Алінгхема-Сендмо, яка дозволяє оцінювати поведінку суб'єкта щодо приховування частини доходів, а також сплати податків [10]. Нехай $\text{ФОП}_{\text{тінь}}$ – частина фонду заробітної плати, яка не відображається офіційно.

Отже, можна виділити два варіанти поведінки.

1) Приховувати частину видатків: при невикритті прибуток $\text{ЧП}_1 = (\text{Доходи} - \text{Витрати без ОПВ} - (\text{ФОП} - \text{ФОП}_{\text{тінь}}) \times (1 + \alpha + \beta + \gamma)) \times (1 - 0,18) - \text{ФОП}_{\text{тінь}}$, при викритті прибуток зменшується на величину штрафу $\text{ЧП}_2 = (\text{Доходи} - \text{Витрати без ОПВ} - (\text{ФОП} - \text{ФОП}_{\text{тінь}}) \times (1 + \alpha + \beta + \gamma)) \times (1 - 0,18) - \text{ФОП}_{\text{тінь}} - F_1$, а середній дохід (математичне очікування) з урахуванням імовірності викриття $\text{МО}(\text{ЧП}_{1,2}) = (1 - p) * \text{ЧП}_1 + p * \text{ЧП}_2$, де p – імовірність викриття.

2) Виплачувати та декларувати повністю «білу» заробітну плату, тоді прибуток за період буде $\text{ЧП}_3 = (\text{Доходи} -$

Витрати без ОПВ – $\text{ФОП} \times (1 + \alpha + \beta + \gamma) \times (1 - 0,18)$.

Кінцевий дохід першого варіанту буде залежати від результатів перевірки податковими органами.

Отже, в розпорядженні державних органів управління для зменшення «тінізації» заробітної плати основними важелями виступатимуть: розміру штрафів та імовірність викриття, а також взагалі податкова політика в сфері пенсійного забезпечення.

Отже, величина зміни прибутку залежить від відсотку витрат на оплату праці підприємств у загальних витратах. Доцільно проаналізувати зміну точки збитковості. Частина витрат на оплату праці та пов'язаних платежів відносяться до постійних витрат, а частина до змінних. Оскільки виявлено, що внески до всіх рівнів пенсійної системи впливають однаковим чином на величину прибутку, то для визначення зміни точки беззбитковості будемо брати загальну зміну пенсійних внесків.

$$\Pi = p \times Q - (v_{\text{без ОПВ}} + v_{\text{ОПВ}}) \times Q - \frac{\text{ПВ}_{\text{без ОПВ}} + \text{ПВ}_{\text{ОПВ}}}{p - (v_{\text{без ОПВ}} + v_{\text{ОПВ}})} \quad (9)$$

де $v_{\text{без ОПВ}}$ – собівартість продукції без оплати праці та внесків на пенсійне забезпечення, $v_{\text{ОПВ}}$ – частина собівартості продукції, яка пов'язана з оплатою праці та внесків на пенсійне забезпечення, p – ціна продукції, Q – обсяг випуску, $\text{ПВ}_{\text{без ОПВ}}$ – постійні витрати без оплати праці та внесків на пенсійне забезпечення, $\text{ПВ}_{\text{ОПВ}}$ – частина постійних витрат, які містять оплату праці та внески на пенсійне забезпечення.

Визначимо точку беззбитковості як

$$Q_{\text{беззб}} = \frac{\text{ПВ}_{\text{без ОПВ}} + \text{ПВ}_{\text{ОПВ}}}{p - (v_{\text{без ОПВ}} + v_{\text{ОПВ}})} \quad (10)$$

Звичайно, при збільшенні внесків у пенсійну систему та незмінних інших параметрах у чисельнику значення збільшиться, а у знаменнику зменшиться. Тобто точка беззбитковості збільшиться, а наскільки збільшиться залежить від співвідношення змінних та постійних витрат.

Необхідний більш детальний аналіз щодо введення різних ставок для робітників, які безпосередньо пов'язані з виробництвом та інших робітників, заробітна плата яких відноситься до постійних витрат. Такий аналіз доцільний з погляду дослідження введення професійних пенсійних програм для

виробництв зі шкідливими умовами праці, оскільки вони повинні брати до уваги відшкодування пільгових пенсій. Облік таких витрат продовжує бути дискусійним питання і згідно роз'яснень Державної фіскальної служби України «витрати на відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату та доставку пенсій особам, яким призначено пенсію на пільгових умовах, відносяться до виплат пов'язаних з оплатою праці», і на них та «суми фактичних виплат за рахунок раніше створених забезпечень під такі виплати, фінансовий результат теж не коригується»[11]. Таким чином, зазначені витрати не зменшують податок на прибуток, що спонукає до дослідження інших варіантів.

Висновки. Для підприємства напрямками, на які впливає участь у системі пенсійного забезпечення, виступають прибуток, показники рентабельності продаж, коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості, запасів та основних фондів, точка беззбитковості та відшкодування пільгових пенсій. Величина зміни прибутку та чистого прибутку залежить від відсотку витрат на оплату праці підприємств у загальних витратах, при чому для будь якого рівня пенсійної системи. Для підприємств участь у недержавних пенсійних фондах вигідна більш у соціальному, ніж у економічному плані. Тому державне регулювання та стабілізація ринку праці є першочерговими заходами для забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи. Необхідно стимулювати збільшення як кількості, так і ціни робочої сили, що призведе до підвищення рівня пенсійного забезпечення у майбутньому. Збільшення фонду оплати праці і ставок внесків зменшують прибуток та збільшують точку беззбитковості при інших незмінних факторах, тому підприємствам необхідно мати стабільний економічний розвиток для забезпечення бажаних фінансових показників. Подальшого дослідження потребує не просто параметрична зміна пенсійної системи, а і введення ефективного механізму для регулювання пенсій пільговим категоріям.

Література

1. Економіка праці і соціально трудові відносини: навч. посіб. / [Акулов М. Г., Драбаніч А. В., Євась Т. В. та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.

2. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії [О. Пищуліна, О. Коваль, Т. Бурлай]. – К. : Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт», 2017. – 456 с.

3. Колосницька М. Г. Экономика общественного сектора: государственные расходы. Цикл лекций. / М. Г. Колосницька // Экономический журнал ГУ-ВШЭ, 2003. – вып. 2–3.

4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

5. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

6. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. Консультація УАІБ щодо оподаткування витрат на недержавне пенсійне забезпечення з 01 січня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/interaction/254175.html.

8. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_IV_kv%202017.pdf

9. Тенденції тіньової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

10. Allingham M. G. Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis / M. G. Allingham, A. Sandmo // Journal of Public Economics. – 1972. – №1. – pp. 328–338.

11. Відшкодовуємо ПФУ витрати на виплату пенсій – що з податком на прибуток? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.dtki.ua/taxation/profits-tax/46112>

References

1. *Ekonomika pratsi i sotsialno trudovi vidnosyny* [Economics of Labor and Social Work Relations]: navch. posib. / [Akulov M. H., Drabanich A. V., Yevas T. V. ta in.]. – К. : Tsentri uchbovoi literatury, 2012. – 328 p.

2. *Finansovi, sotsialni ta pravovi aspekty pensii noi reformy v Ukraini. Svitovi dosvid ta ukraïnski realii* [Financial, social and legal aspects of pension

reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities] [O. Pyshchulina, O. Koval, T. Burlay]. – К. : Tsentri Razumkova, Vydavnytstvo «Zapovit», 2017. – 456 p.

3. Kolosnitsyna M. G. *Ekonomika obshchestvennogo sektora: gosudarstvennyye raskhody*. Tsikl lektsiy. [Public Sector Economics: Government Spending. Lecture series] / M. G. Kolosnitsyna // Ekonomicheskii zhurnal GU-VShE. 2003. – vyp. 2–3.

4. *Zakon Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensii ne strakhuvannia»* [Law of Ukraine «On Compulsory State Pension Insurance»] [Electronic resource]. – Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

5. *Zakon Ukrainy «Pro nederzhavne pensii ne zabezpechennia»* [Law of Ukraine «On non-state pension provision»] [Electronic resource]. – Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

6. *Podatkovyi kodeks Ukrainy* [Tax Code of Ukraine] [Electronic resource]. – Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. *Konsultatsiia UAIB shchodo opodatkuвання vytrat na nederzhavne pensii ne zabezpechennia z 01 sichnia 2017 roku* [UAIB Consultation on Taxation of Non-Governmental Pensions Costs from January 1, 2017] [Electronic resource]. – Available at: http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/interaction/254175.html.

8. *Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensii noho zabezpechennia stanom na 31.12.2017* [Results of the development of the system of non-state pension provision as of December 31, 2017] [Electronic resource]. – Available at: https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_IV_kv%202017.pdf.

9. *Tendentsi yi tinovoi ekonomiki* [Trends in the shadow economy] [Electronic resource]. – Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

10. Allingham M. G. Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis / M. G. Allingham, A. Sandmo // Journal of Public Economics. – 1972. – №1. – pp. 328–338.

11. *Vidshkodovuiemo PFU vytraty na vyplatu pensii – shcho z podatkom na prybutok?* [How do we compensate PFU for the payment of pensions – what is the income tax?] [Electronic resource]. – Available at: <https://news.dtki.ua/taxation/profits-tax/46112>.

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ СИСТЕМЫ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НА ФИНАНСОВЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕДПРИЯТИЯ

О. Ю. Приходченко, старший преподаватель, Национальная металлургическая академия Украины

В статье проведен анализ влияния системы пенсионного обеспечения на финансовые показатели предприятия. Для этого выявлены основные направления, на которые влияет участие во всех уровнях системы пенсионного обеспечения для предприятия, а именно: по-

казатели прибыльности, деловой активности, точка безубыточности, размер возмещения льготных пенсий, уровень теневой экономики.

С помощью метода факторного анализа выявлено влияние изменения ставок взносов в систему пенсионного обеспечения и изменения величины фонда оплаты труда на прибыль предприятия. Согласно законодательству и проведенному анализу, все взносы в пенсионную систему одинаково влияют на прибыль. Выявлено, что отличием между участием в государственном и негосударственном накопительном уровне есть возможность привлечения отложенных средств на развитие предприятия и повышение социально-ориентированного имиджа. В результате проведенного анализа итогов развития системы негосударственного пенсионного обеспечения Украины по состоянию на 31.12.2017 года обнаружены негативные тенденции уменьшения количества участников - юридических лиц.

Обоснована связь между пенсионной системой и теневой экономикой. Представлена интерпретированная модель Алингхема-Сэндмо, которая позволяет оценивать поведение предприятия по сокрытию части расходов, а также уплаты налогов. В распоряжении государственных органов управления для уменьшения «тенизации» заработной платы основными рычагами выступают: размер штрафов и вероятность разоблачения, а также налоговая политика в сфере пенсионного обеспечения.

Выявлена зависимость величины точки безубыточности от повышения ставок взносов в пенсионную систему. Сделаны выводы, что государственное регулирование и стабилизация рынка труда являются первоочередными мерами по обеспечению финансовой устойчивости пенсионной системы. Необходимо стимулировать увеличение как количества, так и цены рабочей силы, что приведет к повышению уровня пенсионного обеспечения в будущем. Увеличение фонда оплаты труда и ставок взносов уменьшают прибыль и увеличивают точку безубыточности при прочих неизменных факторах. Поэтому предприятиям необходимо иметь стабильное экономическое развитие для обеспечения желаемых финансовых показателей.

Ключевые слова: пенсионная система, пенсионные взносы, накопительный и солидарный уровень, прибыль, точка безубыточности, льготные пенсии, модель Алингхема-Сэндмо, теневая экономика.

ANALYSIS OF THE PENSION SCHEME INFLUENCE ON THE FINANCIAL INDICATORS OF AN ENTERPRISE

O. Yu. Prykhodchenko, Senior Lecturer, National Metallurgical Academy of Ukraine

The influence of the pension system on the financial indicators of an enterprise is analysed. The main indicators influenced by participation in all levels of the pension system for the enterprise are revealed, in particular: profitability, business activity, break-even point, the amount of compensation of privileged pensions, and the level of the shadow economy.

The influence of changes in contributions rates in the system of pension provision and changes in the amount of the salary fund on the profit of the enterprise was determined using factor analysis. According to legislation and conducted analysis, all contributions to the pension system have the same effect on profits. It is revealed that the difference between participation in the state and non-state level of accumulation is the possibility of attracting the deferred funds for developing the enterprise and enhancing the socially-oriented image. The analysis of the results of the system of non-state pension provision of Ukraine as of December 31, 2017 revealed negative tendencies in reducing the number of participants - legal entities.

The connection between the pension system and the shadow economy is substantiated. An interpreted Alingham-Sandmo model is presented, which allows us to assess the behavior of the enterprise in concealing part of expenses as well as paying taxes. At the disposal of state authorities, the main levers to reduce the «shadowing» of wages will be: the size of fines and the probability of disclosure, as well as general tax policy in the field of pensions.

The dependence of the break-even point value on raising the rates of contributions to the pension system was found. The conclusions are made about the importance of state regulation and stabilization of the labor market as the first steps to ensure the financial stability of the pension system. It is necessary to stimulate an increase both in quantity and in labor prices, which will lead to an increase in the level of pensions in the future. An increase in the salary fund and contributions rates reduce profits and increase the break-even point with other unchanged factors, so companies need to have a stable economic development to provide the desired financial performance.

Keywords: pension system, pension contributions, saving fund, PAYG, profit, break-even point, privileged pensions, Alingham-Sandmo model, shadow economy.

Надійшла до редакції 3.09.18 р.

УДК 338.242 : 351.81 : [656 : 338.47] (477)

ІНСТИТУТИ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

*П. А. Овчар, кандидат наук з державного управління,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
p.ovchar@ukr.net*

У статті досліджено інституційне забезпечення розвитку та його регулювання за рахунок впливу на функціонування автомобільного транспорту в Україні. Визначено функціональність основних інститутів-регуляторів у сфері автомобільного транспорту України, таких як: Департамент стратегічного розвитку дорожнього ринку та автомобільних перевезень Міністерства інфраструктури України, Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор), ДАК «Автомобільні дороги України», Державна служба України з безпеки на транспорті.

Проаналізовано стан використання коштів новоутвореного Державного дорожнього фонду в областях України. З огляду на поточну ситуацію, запропоновано напрями вирішення проблем неефективного використання коштів Державного дорожнього фонду в Україні. Зокрема, основними проблемами визначено неготовність державних службовців територіальних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до використання коштів, відсутність досвіду об'єднаних територіальних громад, суб'єктивний інтерес до пролонгування терміну перебування коштів на депозитних рахунках з метою отримання прибутків, брак добросовісних підрядників з належною кваліфікацією кадрів, відсутність бачення пріоритетності відновлення автомобільних доріг на місцях.

Акцентовано увагу на недоліках інституційного забезпечення розвитку та регулювання автотранспортною сферою України, які проявляються в: укоріненні інституційних взаємодій існуючих органів державної влади з суб'єктивним перерозподілом ресурсів (особливо фінансових), що ускладнює можливості доступу до них навіть за умов створення нових прогресивних інститутів; інституційних розривах існуючих практик регулювання автотранспортною сферою з новітніми, більш прогресивними підходами, що проявляється в браку кадрового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення. В умовах існуючих інституційних недоліків звернено увагу на важливість децентралізації регулювання в сфері автомобільного транспорту. Розроблено алгоритм посилення участі громадських інститутів у процесах державного регулювання автотранспортною сферою України.

© 2018. P. A. Ovchar. Published by the National Technical University Dnipro Polytechnic on behalf of Economics bulletin of the National Mining University. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted reuse, distribution and reproduction in any medium provided the original work is properly cited.